

Źródłową postawą niniejszych uwag jest wydana w Krakowie roku 2017 przez Antoniego Gazdę, skrywającego się za pseudonimem Bogurym Polski, wierszowana parafraza czterech ewangelii. Autor postrzega je jako »Zbawienia Testament, / w którym Słów Boga jest bez liku« (NW: *Drogi czcigodny czytelniku!*, s. 5), słowa te ubiera w mowę wiążaną, ocenianą przez siebie w zamykającym tom dodatku jako »rymowanie nie wszędzie [...] zręczne« (NW: *Epilog polski*, s. 167), mogące jednak »poręcznie« służyć »do Jego [Boga – M. N.] uwielbienia za łaskę Zabawienia« (tamże).

W *Nowinie wspaniałej...* zachowana została odrębność i tradycyjny układ ewangelii (*Chrystusa Zbawionego Pana nowina wspaniała wierszem rozgłaszana. Z Ewangelii według św. Mateusza; Jezusa Chrystusa Zbawionego Pana nowina wspaniała wierszem rozgłaszana. Z Ewangelii według św. Marka...*).¹ Bogurym stosuje łączną numerację wyodrębnionych – tematycznych – jednostek tekstu (sumarycznie tytułowanych części, kontynuujących nowożytną tradycję podziału ciągłego w oryginale tekstu, jest 529).² Za tytułem danej całości autor w nawiasie umieszcza jej numer, pod tytułem także w nawiasie biblijne sigła, do których nawiązuje tekst. Por.: *Śmierć Jezusa (154) / (Mt 27,45-50), Pusty grób (157) / (Mt 28,1-8), Ostatni rozkaz (160) / (Mt 28,16-20)*.³ Jednostka nie jest już dalej delimitowana. Ewangelie ujęte są w ramy wiersza o różnym układzie stroficznym, różnym metrum (dominuje – zgodnie z tradycją epicką – wers trzynastozgłoskowy) i różnym (nie zawsze konsekwentnym) rytmicznym związaniu.

¹ W spisie treści całości funkcjonują jako: *Rymy z Ewangelii wg św. Mateusza, Rymy z Ewangelii wg św. Marka...*; na żywej paginie: *Jezusa Chrystusa nowina wspaniała* [strony parzyste – M. N.] z *św. Mateusza – tak się zrymowała* [strony nieparzyste – M. N.] *Jezusa Chrystusa nowina wspaniała* [strony parzyste – M. N.] z *św. Marka – tak się zrymowała* [strony nieparzyste – M. N.].

² *Rymy z Ewangelii wg św. Mateusza: 1-160, Rymy z Ewangelii wg św. Marka: 161-268, Rymy z Ewangelii wg św. Łukasza: 269-460, Rymy z Ewangelii wg św. Jana: 461-529.*

³ Struktura całości jest niemal całkowicie zgodna z podziałami przyjętymi w *Biblii Tysiąclecia*, podobnie przedstawia się ich tytulatura. Por. zestawienie dla pierwszych pięciu rozdziałów *Ewangelii według św. Mateusza*. BT: *Rodowód Jezusa* / NW: *Rodowód Jezusa*, BT: *Narodzenie Jezusa* / NW: *Narodzenie Jezusa*, BT: *Mędrcy ze Wschodu* / NW: *Mędrcy ze Wschodu*, BT: *Ucieczka do Egiptu* / NW: *Ucieczka do Egiptu, Rzeź chłopiątek, Powrót do Nazaretu* [scalenie trzech jednostek z BT], BT: *Rzeź niemowląt* / NW: *Ucieczka do Egiptu, Rzeź chłopiątek, Powrót do Nazaretu*, BT: *Powrót do Nazaretu* / NW: *Ucieczka do Egiptu, Rzeź chłopiątek, Powrót do Nazaretu*, BT: *Jan Chrzciciel* / NW: *Jan Chrzciciel*, BT: *Chrzest Jezusa* / NW: *Chrzest Jezusa*, BT: *Kuszenie Jezusa* / NW: *Kuszenie Jezusa*, BT: *Pole działalności* / NW: *Jezus w Galilei*, BT: *Powołanie pierwszych uczniów* / NW: *Jezus powołuje pierwszych uczniów*, BT: *Dalsza działalność Jezusa* / NW: *Dalsza misja Jezusa*, BT: *Osiem błogosławieństw* / NW: *Kazanie na górze*, BT: *Zadanie uczniów* / NW: *Światło świata*, BT: *Jezusa a Prawo* / NW: *Jezusa a Prawo*, BT: *Piąte przykazanie* / NW: *Piąte przykazanie*, BT: *Szóste przykazanie* / BT: *Szóste przykazanie*, BT: *Ósme przykazanie* / NW: *Ósme przykazanie*, BT: *Prawo odwetu* / NW: *Miara wiary*, BT: *Miłość nieprzyjaciół* / NW: *Miłujcie nieprzyjaciół*.

Małgorzata NOWAK

Wydział Nauk Humanistycznych,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin

Jezusa Chrystusa Zbawionego Pana nowina wspaniała wierszem rozgłaszana Boguryma Polskiego: Uwagi językowo-stylistyczne

Jezusa Chrystusa Zbawionego Pana nowina wspaniała wierszem rozgłaszana (Jesus Christ the Saviour and the Lord's Gospel Most Magnificent in Verse) by Bogurym Polski: Remarks on language and stylistics

This study focuses on a rhymed adaptation of the four gospels, *Jezusa Chrystusa Zbawionego Pana nowina wspaniała wierszem rozgłaszana* (Jesus Christ the Saviour and the Lord's Gospel Most Magnificent in verse), published in Krakow in 2017 by Antoni Gazda under the pseudonym of Bogurym Polski. Subject to discussion are selected linguistic means used in his paraphrase of the Gospel of Matthew. Gazda's translation is characterised by a large proportion of sub-standard lexemes, which were defined as obsolete, bookish, rarely used, as emotionalisms or specialised lexical items in general dictionaries representative of the period when the text was composed: e.g., *śnadnie* ('effortlessly'), *rychło* ('promptly'), *przyodziewek* ('apparel'), *szkaradny* ('despicable'), *bruździć* ('meddle'), *niedomoga* ('incapacity') or *pfonny* ('in vain'). This style of lexical usage leads to stylistic disharmonies. Even though Gazda intends his paraphrase to be poetic, he relies on traditional poetic lexis only to a limited extent.

Keywords: Polish Bible translations; biblical style; poetic adaptations of the Bible; stylistics; Bogurym Polski
Number of characters / words: 23 228 / 3 349
Secondary language: Middle Polish

W stanowiących obudowę parafrazy autorskich – także wierszowanych – dodatkach (prześlanie – *Drogi czcigodny czytelniku!*, epilogi – *Epilog polski*, *Epilog dziękczynny*, *Epilog Królewski*, *Wdzięcznik dyskretny*) Bogurym nie wyjawia tajemnic translatorskiego warsztatu. Za zasadne wydaje się jednak przyjęcie założenia, że *Nowina wspaniała* nie jest poetyckim tłumaczeniem własnym, lecz wierszowaną adaptacją polskich tłumaczeń kanonicznych, te można zawęzić do katolickich przekładów o statusie quasi-oryginału, tj. ewangelii z *Biblii Wujka* (Wuj) i *Biblii Tysiąclecia* (BT).⁴

Wybrane uwagi szczegółowe na temat języka i stylu *Nowiny wspaniałej*, ograniczone do *Ewangelii Mateusza*, poprzedzmy trzema tekstowymi wyimkami:

On wstał w nocy, wziął Dziecię oraz Matkę Jego
i do Egiptu uszedł, i tamże pozostał
aż do śmierci Heroda – czyn prorocztwu sprostał,
zaiste: »Pan z Egiptu wezwał Syna Swego«.

Herod widząc, że »Mędrcę« srodze go zmyliły –
w gniew wpadł straszny i posłał do Betlejem »sily«,
by w całej okolicy chłopięta zglądziły,
te wszystkie, co to dwóch roczków skończyć nie zdążyły

Ucieczka do Egiptu, Rzeź chłopców, Powrót do Nazaretu (4), s. 10

Kiedy Jezus zobaczył tłum wielki dokoła,
i gdy kazał odpłynąć w cichszą część brzegową,
pewien uczony w Piśmie – zapewniając – wołał:
Nauczycielu, wszędzie podążę za Tobą!

Jezus mu odpowiedział: *Lisy mają nory,
a ptaki powietrzne mają gniazda swoje,
lecz Syn Człowieczy nie ma miejsca ani pory,
by głowę Swą mógł oprzeć!* Lecz »chętny« nie pojął

Trudny wybór (36), s. 18

*Nikt nie przyszywa łąty z sukna surowego
do starego ubrania, gdyż wokół tej łąty
dochodzi do przedarcia o wiele gorszego –
[szczęśliwy, kto ma na sobie anielskie szaty].*

Sprawa postów (41), s. 19

Jak można zauważyć, Bogurym z Krakowa w tekście *Nowiny Wspaniałej* sfunkcjonalizował następujące znaki graficzne: kursywę, cudzysłów klasyczny, cudzysłów pojedynczy, nawias kwadratowy. Kursywa wykorzystana jest jako znak mowy niezależnej i może łączyć się z (przytoczenia starotestamentowe) z cudzysłowem klasycznym (por.: »Pan z Egiptu wezwał Syna Swego«). Cudzysłów pojedynczy (por. »Mędrcę« srodze go zmyliły; »chętny« nie pojął) interpretować należy jako znak niedosłownego (np. przenośnego czy ironicznego) znaczenia opatrzonej nim jednostki. Nawias kwadratowy sygnalizuje tekstowe dodatki nie wynikające bezpośrednio z bliższego kontekstu (por.: *[szczęśliwy, kto ma na sobie anielskie szaty]* – w wykorzystywanych porównawczo przekładach kanonicznych werset 16 z 9 rozdziału *Ewangelii Mateuszowej* ma odpowiednio postać: Wuj: »A żaden nie wprawuje łąty surowego sukna w wiotką szatę, abo-wiem obrywa od szaty całość jej i zstawa się gorsze przedarcie«, BT: »Nikt nie przyszywa łąty z surowego sukna do starego ubrania, gdyż łąta obrywa ubranie, i gorsze robi się przedarcie«).

Przytoczenia orientują także w językowo-stylistycznym kształcie parafrazy. Sięgając po stosowaną przez Boguryma Polskiego nomenklaturę, stwierdzić można, że wykładnikiem jego »zdobnych lupinek« ewangelii jest przede wszystkim układ stroficzny i pary rymowe, oparte głównie na rymach żeńskich, z jednej strony wyraźne sygnały mowy związanej (czy jak mówi autor parafrazy »zrymowania się« tekstu), z drugiej jednak sygnały niekoniecznie przesadzające o jego poetyckości czy artyzmie. W zacytowanych fragmentach mamy rymy półtorazgłoskowe dokładne: *Jego – Swego, pozostał – sprostał, zmyliły – sily, zglądziły – zdążyły, nory – pory, surowego – gorszego, łąty – szaty* i przybliżone: *dokoła – wołał, brzegową – Tobą*, we fragmencie 2. brak związania między *swoje – pojął*. W kontekście »poetyckości« parafrazy zaznaczyć trzeba, że twórca intencjonalnego przecież dzieła poetyckiego nie wykorzystuje w nim niemal zupełnie zasobu tradycyjnych polskich poetyzmów – do zbioru nielicznych należy np. toń: »Idź więc i za-

⁴ Autor parafrazy urodził się w roku 1949, więc oba przekłady mogą mieć dla niego status Biblii mentalnej, znanej choćby z kontekstu liturgicznego.

rzuć wędkę w złotą toń jeziora, / potem weź pierwszą rybę, którą w nim wyłowisz, / i otwórz jej pyszczek – tam znajdziesz statera», *Podatek na świątynię* (90), s. 33. Nie epatuje też odbiorcy tradycyjnym poetyckimi tropami, wprowadzone przez Boguryma do tekstu metafory (1), porównania (2) czy peryfraz (3), o statusie amplifikacji, tłumaczy – jak się wydaje – bardziej niż ewokowanie obrazu »techniczna« potrzeba regulowania rytmu i rymu.

1) Nie troszczcie się więc zbytnio o to, co jutro będzie,
bo kiedy jutro przyjdzie – zadba o siebie wtedy;
dziś jutra jeszcze nie ma,
więc miejcie to na względzie:
ten dzień to dar od Boga – **szkatułka świętej biedy**.⁵ *Zbytnie troski* (25), s. 16

2) Jezus im odpowiedział: *Czy goście weselni mogą się smuć, kiedy – jest wśród nich pan młody? Potem bez pana młodego będą jak w pustelni,⁶ a wtedy i pościć będą, [i brać niewygody]*. *Sprawa postów* (41), s. 19

3) Wchodźcie nie przez szeroką, lecz przez bramę ciasną,
bowiem przestronna droga i szeroka brama
prowadzą do zguby – w ciemność a nie w jasność,
bo wielu wciąż wybiera **manowce Adama**.⁷ *Ciasna brama* (29), s. 17

Językowym tworzywem ewangelicznych strof Boguryma są przede wszystkim jednostki, które w aspekcie dziedzictwa polskiego stylu biblijnego, określić można jako polskie biblizmy,⁸ nienacechowane leksemy z rejestru wspólnoodmianowego (tym można przypisać obrazowy status słów przezroczystych) oraz takie, które, z racji różnorodnego nacechowania (systemowego, kontekstowego, funkcjonalnego), skupiają na sobie uwagę odbiorcy. Bogurym balansuje przy tym – nie zawsze bezkolizyjnie – między tym co wysokie i niskie. Przeszarżałe, książkowe, rzadko używane i emocjonalne, potoczne. Rzadziej sięga po leksykę środowiskową – specjalistyczną. Żywośnie jest więc pytanie o *decorum*.

Pierwszą grupę nacechowanych jednostek reprezentują chociażby takie formy, jak: *śnadnie, rychło, knować, przyodziewek*.⁹

■ **śnadnie i rychło:**

»Wypytujcie o Dziecię i odnajdźcie **śnadnie**

A gdy już je znajdziecie **rychło** mi donieście [...].« *Mędrcy ze Wschodu* (3), s. 10

Przysłówka *śnadnie* nie notuje *SWJP*, *PSWP* definiuje zaś jako »bez trudu, bez wysiłku, bez komplikacji, z łatwością« i opatruje kwalifikatorem: przeszarżały, dziś podniosły, książkowy. *Rychło* w interesującym nas znaczeniu (1. słownikowe) »wkrótce po czymś, w niedługim czasie; wnet, prędko« rejestrowane jest w *SWJP* z kwalifikatorem *rzad.*[*ko używany*], stanowiącym sygnał niskiej frekwencji danego słowa we współczesnej polszczyźnie. Wymienionych jednostek w miejscach paralelnych (*Mt* 2,8) nie mają *Wuj* i *BT*. *Wuj*: »i posławszy je do Betlejem, rzekł: Idźcie

⁵ Por. *Mt* 6,34 z *Wuj*: »Nie troszczcie się tedy o jutrze: abowiem jutrzejszy dzień sam o się troskać się będzie. Dostyć ci ma dzień na swęj nędzy« i *BT*: »Nie troszczcie się więc zbytnio o jutro, bo jutrzejszy dzień sam o siebie troszczyć się będzie. Dostyć ma dzień swojej biedy«.

⁶ Por. *Mt* 9,15 z *Wuj*: »I rzekł im Jezus: Izali synowie oblubieńca smęcić się mogą, póki z nimi jest oblubieniec? Aleć przyjdą dni, gdy będzie wzięt od nich oblubieniec: a tedy będą pościć« i *BT*: »Jezus im rzekł: »Czy goście weselni mogą się smuć, dopóki pan młody jest z nimi? Lecz przyjdzie czas, kiedy zabiorę im pana młodego, a wtedy będą pościć.«

⁷ Por. *Mt* 7,13-14 z *Wuj*: »Wchodźcie przez ciasną bramę, abowiem szeroka brama i przestronna jest droga, która wiedzie na zatracenie, a wiele ich jest, którzy przez nią wchodzą« i *BT*: »Wchodźcie przez ciasną bramę! Bo szeroka jest brama i przestronna ta droga, która prowadzi do zguby, a wielu jest takich, którzy przez nią wchodzą. Jakże ciasna jest brama i wąska droga, która prowadzi do życia, a mało jest takich, którzy ją znajdują!«

⁸ Jako podstawowe rozumienie biblizmu przyjmuję »wyraz lub stały związek wyrazowy (frazologiczny), pochodzący z Biblii lub powstały pod wpływem jej treści« (*SWJP* 1: 55).

⁹ Z racji na czas powstania (r. 2017) ukazania się tekstu źródłem weryfikacji materiału są słowniki synchroniczne – *Słownik współczesnego języka polskiego* pod red. B. Dunaja (*SWJP*) i *Praktyczny słownik współczesne polszczyzny* pod red. Haliny Zgólkowej (*PSWP*).

a wywiadujcie się pilno o dzieciątku, a gdy najdziecie, oznajmicie mi, abym i ja, przyjachawszy, pokłonił się jemu«, *BT*: »A kierując ich do Betlejem, rzekł: »Udajcie się tam i wypytujcie starannie o Dziecię, a gdy Je znajdziecie, donieście mi, abym i ja mógł pójść i oddać Mu pokłon.«

▪ **knować:**

»[...] a Ja wam powiadam, kto bratu nie sprzyja, / podlega sądowi, jakby zbrodnię **knował**«
Piąte przykazanie (14), s. 13

Czasownik rejestrowany jest w *SWJP* (1: 385) w znaczeniu »mieć złe zamiary przeciwko drugiemu, w tajemnicy planować coś niedobrego; obmyślać coś złego, czyniąc szkodę, zgubę« z kwalifikatorem *rzad.[ko używane]*. Czasownik w analogicznej postaci nie występuje ani w Wujkowej redakcji Mateusza, ani w *BT*. Por. *Mt* 5,22a – *Wuj*: »A ja wam powiadam, iż każdy, który się gniewa na brata swego, będzie winien sądowi«, *BT*: »A Ja wam powiadam: Każdy, kto się gniewa na swego brata, podlega sądowi.«

▪ **przyodziewek:**

Popatrzcie na te ptaki powietrzem kołysane –
wasz Ojciec myśli o nich i daje pokarm swój

One nie sieją ziarna, do spichrzów nie zniwują,
a tylko nieustannie niebiosą adorują,
i mają **przyodziewki** przez Ojca obmyślane...
A czy wy nie jesteście ważniejsi, niżli one?

Zbyteńskie troski (25), s. 16

SWJP notuje tylko verbum *przyodziewać* (2: 203) i opatruje znaczeniem »w stylu książkowym: wkładać coś na kogoś, na coś; też: wkładać coś na siebie«. *PSWP* (34: 300) ma *przyodziewek* definiowany jako »odzież, w którą ktoś jest ubrany; to co służy do ubierania się«, kwalifikator – *wychodzący z użycia*. W miejscu paralelnym (*Mt* 6,26) u *Wuj*: »Wejźrzycie na ptaki niebieskie, iż nie sieją ani żną, ani zbierają do gumien, a Ociec wasz niebieski żywi je. Ażajcie wy nie daleko ważniejszy niż oni?«, w *BT*: »Przypatrzcie się ptakom w powietrzu: nie sieją ani żną i nie zbierają do spichrzów, a Ojciec wasz niebieski je żywi. Czyż wy nie jesteście ważniejsi niż one?«

Drugą grupę leksemów nacechowanych (leksyka emocjonalna) reprezentują jednostki takie, jak: *hen*, *szkaradny*, *ciąg*, *bruździć*.

▪ **hen i szkarady:**

A wieść o Nim się niosła **hen**, po Syrii całej;
przynoszono do Niego z cierpieniem **szkaradnym**,

takich, co im złe duchy dusze opętały,
i epileptyków, i ciała niewładnym...

Dalsza misja Jezusa (10), s. 12

Przysłówek *hen* synchronicznie to »wyraz o zabarwieniu emocjonalnym, czasem powtórzony, zwykle wzmacniający znaczenie innego określenia przestrzennego użytego w zdaniu, oznaczający znaczne oddalenie tego, o czym mowa, od jakiegoś miejsca; daleko, wysoko, gdzieś, z daleka, z wysoka, w dal itp.« (*SWJP* 1: 303). Przymiotnik *szkaradny* wykorzystany został przez Boguryma w 3. słownikowym znaczeniu – »odczuwany w sposób nieprzyjemny, jako niedogodność, uciążliwy, dokuczliwy, paskudny« (*SWJP* 2: 386). W wykorzystywanych porównawczo przekładach kanonicznych przytoczone jednostki nie występują. Por. *Mt* 4,24 – *Wuj*: »I rozeszła się sława jego po wszytkiej Syryjej. I przynosili mu wszystkie złe się mające, rozmaitymi chorobami i dręczeniem zjęte, i którzy diabelstwa mieli, i lunatyki, i powietrzem ruszone: i uzdrowił je«, *BT*: »A wieść o Nim rozeszła się po całej Syrii. Przynoszono więc do Niego wszystkich cierpiących, których dręczyły rozmaite choroby i dolegliwości, opętanych, epileptyków i paralityków, a On ich uzdrawiał«.

▪ **ciąg:**

»Lecz jest też napisane – **ciął** Jezus szatana:
Nie wystawiaj na próbę Boga, swego Pana!«

Kuszenie Jezusa (7), s. 11

W kontekście *ciąg* (*SWJP* – *ciąg* III) występuje w 9. hierarchicznie znaczeniu słownikowym jako »mówić coś przykrego wprost, bez asekurantstwa, śmiało; także: być wymawianym w taki sposób; dokuczać komuś ostrymi przycinkami, przymawiać, docinać«. Leksykografowie jednostce tej przypisują status (kwalifikator) *pot.[oczny]*. Nacechowanego odpowiednika nie ma w *Mt* 4,7 u *Wuj* i w *BT* – *Wuj*: »Rzekł mu Jezus: Nie będziesz kuśił Pana Boga twego«, *BT*: »Odrzekł mu Jezus: »Ale jest napisane także: Nie będziesz wystawiał na próbę Pana, Boga swego.«

▪ **bruździć:**

»Tak oto powiecie, gdyby wam kto **bruździł:**

Pan nasz ich potrzebuje; a zaraz je puści« *Uroczysty wjazd do Jerozolimy (108)*, s. 38

W sposób nieprzezroczysty w biblijnym tekście funkcjonuje też – nieopatrzony co prawda w leksykonach kwalifikatorami z grupy emocjonalnych – czasownik *bruździć* (SWJP – bruździć II »przeszkadzać, uniemożliwiać komu realizację czegoś, krzyżować komuś plany«). W miejscu paralelnym (Mt 21,3) u Wuj: »A jeśli by wam kto co rzekł, powiedzcie: Iz Pan ich potrzebuje, a zarazem puści je«, w BT: »A gdyby wam kto co mówił, powiecie: »Pan ich potrzebuje, a zaraz je puści.«

Obrazu dopełniają leksemy specjalistyczne opatrywane w słownikach kwalifikatorem poszczególnych nauk czy dyscyplin, np. medyczna *niedomoga* czy ogrodniczy *pfonny*.

▪ **niedomoga:**

I tak Jezus obchodził całą Galileę
nauczając w tamtejszych pełnych synagogach
i o królestwie Nieba głosząc Ewangelię,

lecząc wszystkie choroby, krzepiąc w **niedomogach** *Dalsza misja Jezusa (10)*, s. 12

Niedomoga rozumiana jako »niewydolność jakiegoś narządu będąca następstwem choroby« (SWJP 1: 589 – kwal. med.[ycyna]) w Mt 4,23 u Wuj oddana jest słowem *niemoc*, w BT – *słabość*. Por. Wuj: »I obchodził Jezus wszystkie Galileę, nauczając w bóżnicach ich i przepowiadając Ewanielię królestwa a uzdrawiając wszelaką chorobę i wszelaką niemoc między ludem«, BT: »I obchodził Jezus całą Galileę, nauczając w tamtejszych synagogach, głosząc Ewangelię o królestwie i lecząc wszystkie choroby i wszelkie słabości wśród ludu«.

W przytoczonym cytacie stylistyczną przezroczystość synchronicznie traci – jak się wydaje – także czasownik *krzepić* »wzmocniać siły fizyczne lub duchowe« (SWJP 1: 435 – bez kwalifikatora).

▪ **pfonny:**

»I złe drzewo wydaje owoce złe, **plone**,

dobrych wydać nie radzi, nawet chcieć nie może«

Falszywi prorocy (30), s. 17

Przyjmując za podstawowe w tym kontekście specjalistyczne ogr.[odnicze] znaczenie przymiotnika *pfonny* – »o roślinach, ich częściach: niezdolny do wydania owoców, nasion, zarodników« (SWJP 2: 56) stwierdzić trzeba błędną (logicznie sprzeczną) kolokację – drzewo z nauczania Jezusa nie jest jałowe, niewydające owoców, wydaje je, w niepożądanym jednak postaci. Dodatkowo nienormatywny jest zapis słowa. W miejscu paralelnym (Mt 7,18) u Wuj: »Nie może drzewo dobre, owoców złych rodzić ani drzewo złe, owoców dobrych rodzić«, w BT: »Nie może dobre drzewo wydać złych owoców ani złe drzewo wydać dobrych owoców.«

Jak się wydaje, za leksem specjalistyczny (lub co najmniej rzadko używany) uznać można również – mimo braku jakiegokolwiek kwalifikacji słownikowej – *miazmaty* definiowane w SWJP (1: 509) jako »czynniki wprowadzające demoralizację, osłabiające chęć działania, szkodzące; złe wpływy«.

Wtedy najwyższy kapłan rozdarł swoje szaty
i oznajmił: Zbliźnił. Na cóż świadków jeszcze?

Oto usłyszeliście bliźnierstwa **miazmaty**.

Wobec Wysockiej Rady (144), s. 48

W Mt 26,65 u Wuj: »Tedy najwyższy kapłan rozdarł szaty swoje, mówiąc: Zbliźnił! Cóż dalej potrzebujemy świadków? Otoście teraz słyszeli bliźnierstwo«, w BT: »Wtedy najwyższy kapłan rozdarł swoje szaty i rzekł: »Zbliźnił. Na cóż nam jeszcze potrzeba świadków? Oto teraz słyszeliście bliźnierstwo.«

Podobnie (prawnie) sformalizowany przysłówek **bezzasadnie**:

Oto uczniowie Twój burzą szabat czasu,
czynią czego nie wolno, a to burzy nas!

A on im odpowiedział: Wzburzenie – **bezzasadne**,
bo ongiś głodny Dawid i towarzysze jego,

wszedł do Bożego domu i chleby jadł pokładane. *Luskanie kłosów w szabat (57)*, s. 23-24

Słowo *bezzasadne* wykorzystane w krótkiej frazie (»wzburzenie – bezzasadne«) wprowadza konotacje niemal sądowe. Uzupełnijmy, że przysłówek pochodzi od przymiotnika *bezzasadny*

(SWJP 1: 53) w znaczeniu »nieuzasadniony żadnymi racjami, niemający podstaw; bezpodstawny« w leksykonach ilustrowanego egzemplifikacjami: »Bezasadne oskarżenia, pretensje, żale, roszczenia«. W miejscu paralelnym (Mt 12,2-4) u Wuj: »A ujrzawszy Faryzeuszowie, rzekli mu: Oto uczniowie twoi czynią, czego się nie godzi czynić w szabbaty. A on im powiedział: Nie czytaliście, co uczynił Dawid, kiedy łaknął, i którzy z nim byli? Jako wszedł do domu Bożego i chleb pokładny jadł, którego się mu nie godziło jeść ani tym, którzy z nim byli, tylko samym kapłanom?«, w BT: »Gdy to ujrzeli faryzeusze, rzekli Mu: »Oto Twoi uczniowie czynią to, czego nie wolno czynić w szabat.« A On im odpowiedział: »Nie czytaliście, co uczynił Dawid, gdy był głodny, on i jego towarzysze? Jak wszedł do domu Bożego i jadł chleby pokładne, których nie było wolno jeść jemu ani jego towarzyszom, tylko samym kapłanom?«

Występujące we fragmencie *chleby pokładane* dowodzą, jak się wydaje, błędu w zapisie.

Wnioski

Oddana rymami przez Antoniego Gazdę *Ewangelia według św. Mateusza* podobnie jak cała parafraza – *Jezusa Chrystusa Zbawionego Pana nowina wspaniała wierszem rozgłaszana* – sytuuje się w grupie adaptacji (w szerokim sensie przekładów) tradycyjnych. Stylistycznie znaczące jest wyraźne utrzymanie postpozycji przydawki zaimkowej – jednej ze znamion polskiego stylu biblijnego oraz tradycyjnych polskich biblizmów.¹⁰ Elementy te współtworzą hieratyczność stylu parafrazy Boguryma z Krakowa. Tekst hieratyzują także dość licznie obecne w zrymowanym Mateuszu wyrazy z synchroniczną klasyfikacją »książkowe, rzadko używane«. Służą temu również uwznioślające formy gramatyczne – np. formy czasu zaprzeszłego (»A gdy Herod **był umarł**, oto Józefowi / ukazał się w Egipcie we śnie anioł Pana; **odciął był** ucho arcykapłańskiego sługi«) czy tworzone końcówką -y niemęskoosobowe formy mianowników liczby mnogiej od rzeczowników męskich typu *mędrzec, łotr, kat* (»I siedząc, strzegły go tam bezrozumne **katy**«). Nie jest to jednak styl konsekwentnie wysoki. Obok leksemów właściwych wysokiemu *decorum* (tradycji polskiego stylu biblijnego) autor parafrazy tkanką tekstu czyni także leksykę nacechowaną i specjalistyczną. Stylistyczne dysharmonie każą to ostanie obecnie ogniwo w ciągu polskich wierszowanych ujęć ewangelii usytuować niżej od najbliższych względem *Nowiny wspaniałej* tekstów paralelnych (tożsamość formy i metody translatorskiej) – harmonii ewangelii autorstwa Anastazji Staśko *Bóg-człowiek na ziemskim padole* (Tarnów 2005) i Harry'ego Dudy *Jezus Chrystus. Poetycka wizja czterech Ewangelii* (Opole 1999, 2012).

Skróty bibliograficzne:

- BT *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, Poznań – Warszawa 1980.
- NW [GAZDA, Antoni]: *Jezusa Chrystusa Zbawionego Pana nowina wspaniała wierszem rozgłaszana* [rymowanie: Antoni Bogurym Polski], Kraków 2017.
- PSWP ZGÓŁKOWA, Halina (red.): *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 1-50, Poznań 1994-2005.
- SWJP DUNAJ, Bogusław (red.): *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 1-2, Warszawa 2001.
- Wuj *Biblia w przekładzie księdza Jakuba Wujka z 1599 r.* Transkrypcja typu »B« oryginalnego tekstu z XVI w. i wstępy ks. Janusz FRANKOWSKI, Warszawa 1999.

Literatura:

- BIENKOWSKA, Danuta: *Polski styl biblijny*, Łódź 2002.
- WOJCIECHOWSKI, Michał (przekład i oprac.): *Synopsa czterech ewangelii w nowym przekładzie polskim*, Warszawa 1997.

¹⁰ Wprowadzane doń zmiany zazwyczaj tłumaczą się funkcjonalnie. Por. NOWAK, Małgorzata: *Nowina wspaniała... Boguryma Polskiego na tle tradycji – skrzydlate frazy biblijne*, w druku. Na krytykę zasługującą zaproponowaną przez Gazdę modyfikacja osadzonego w kontekście eucharystycznym biblizmu z Mt 8,8. NW: Lecz setnik odrzekł: Panie nie jestem godzien, / abys wszedł pod mój dach, lecz **rzuć jedno słowo**, / a ono sługę mego obdaruje zdrowiem, *Setnik z Kafarnaum* (34), s. 18. Por. Wuj: »I odpowiadając Setnik, rzekł: Panie, nie jestem godzien, abys wszedł pod dach mój, ale tylko rzecz słowem, a będzie uzdrowion sługa mój« i BT: »Lecz setnik odpowiedział: »Panie, nie jestem godzien, abys wszedł pod dach mój, ale powiedz tylko słowo, a mój sługa odzyska zdrowie.«